

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI

**FarDU.
ILMIY
XABARLAR-**

1995-yildan nashr etiladi
Yilda 6 marta chiqadi

6-2025
IJTIMOIY FANLAR

**НАУЧНЫЙ
ВЕСТНИК.
ФерГУ**

Издаётся с 1995 года
Выходит 6 раз в год

manbalar asosidagi tahlili.....	347
G.Sh.Shaydullayeva	
Turon sivilizatsiyasi aholisining ijtimoiy holatiga madaniy aloqalarning ta'siri.....	353
I.S.Aslonov	
O'zbekiston SSRda 1960–1980-yillarda qishloq xo'jaligi boshqaruvida byurokratik muammolar va davlat mulkini talon-taroj qilish holatlari.....	358
X.Burxanov	
Raqamli jamiyatda axborot xavfsizligini ta'minlash mexanizmlari	362
N.R.G'ulomova	
Ziyorat turizmi: uning tarixiy-tadrijiy rivojlanishi va o'ziga xos xususiyatlari.....	367
Sh.F.Allanazarov	
Komil Xorazmiy asarlarida ijtimoiy-iqtisodiy hayot tahlili.....	380
A.T.Toshmamatov	
O'zbek va ukrain xalqlari madaniy uyg'unligining tarixiy namoyasi: Xasanovlar oilasi misolida	380
Sh.A.Mirzamidinova	
Ashurali Zohiriyning shaxsiyati, faoliyati va merosi.....	384
O.B.Abdunosirova	
Amir Temur va Temuriylar davrida pul munosabatlari	390
M.X.Muzaffarov	
Vengriya va Turkiy dunyo: tarixiy bog'lanish va aloqalari.....	393
S.F.Norbekov	
Sharqiy Slavyan diasporasining Turkistondagi madaniy va ma'rifiy hayoti (1918–1924 yy.).....	398

ILMIY AXBOROT

I.T.Boltaboev	
Ijtimoiy adolat konsepsiyasining zamonaviy falsafiy talqinlari.....	409
I.S.Aslonov	
O'zbekiston SSRda 1945–1980 yillarda sug'orish va melioratsiya tizimining rivojlanishi	413
N.M.Axmadiyev	
Yangi O'zbekistonda kelesajak avlod tarbiyasiga gerontologik mexanizmini yanada rivojlantirish.....	417
B.X.Karimov	
Ongni boshqarish falsafasi hamda globallashtirish sharoitida inson tafakkuri barqarorligini ta'minlashning zamonaviy konsepsiyasi	420
E.X.Zoyirov	
Ya'qub Charxiy ta'limotida borliq nazariyasi.	425
Sh.T.Abbosova	
Buyuk ipak yo'lida ilm-fan va madaniy muloqot rivoji.....	431
Sh.N.Niyozova	
Vatanparvarlikning ma'naviy-falsafiy mohiyati va shaxsning ijtimoiy-axloqiy yetukligi.....	434
Sh.X.Matyozubova	
Xorazm vohasidagi ijtimoiy-iqtisodiy munosabatlar va ularning Yangi O'zbekistonga ta'siri.....	438
R.D.Dehqonov	
Teatr san'atining yoshlar ruhiy-axloqiy rivojlanishiga ta'siri	442
Z.T.Tursunboyev	
O'zbekistonda oilaviy zo'ravonlikning oldini olishda konformizm omilining ahamiyati	446
R.D.Dehqonov	
Yangi O'zbekistonda yoshlarning ijtimoiy faolligini oshirishda teatr san'atining o'rni.....	451
Z.T.Tursunboyev	
“Tazyiq va zo'ravonlik” tushunchalari: turlari va oilada oldini olish mexanizmlari	455
N.T.Xolikov	
Globalashuv sharoitida egoistik tafakkur shakllanishini tadqiq etishning nazariy-metodologik asoslari.....	459
Sh.A.Rasulova	
Harakatlar strategiyasidan Yangi O'zbekistongacha: xotin-qizlar ijtimoiy-siyosiy mavqeiini mustahkamlanishi	462
A.A.Aloxunov	

UO'K: 631.1(575.1)

O'ZBEKISTON SSRDA 1945–1980 YILLARDA SUG'ORISH VA MELIORATSIYA TIZIMINING RIVOJLANISHI**РАЗВИТИЕ СИСТЕМЫ ОРОШЕНИЯ И МЕЛИОРАЦИИ В УЗБЕКСКОЙ ССР (1945–1980 годы)****DEVELOPMENT OF IRRIGATION AND LAND RECLAMATION SYSTEMS IN THE UZBEK SSR (1945–1980)****Aslonov Islombek Soyibjon o'g'li**

Farg'ona davlat universiteti mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya

Ikkinchi jahon urushidan keyingi davrda O'zbekiston SSR qishloq xo'jaligida sug'oriladigan dehqonchilik hal qiluvchi ahamiyat kasb etdi. Ushbu maqolada 1945–1980-yillarda O'zbekiston SSR hududida sug'orish va melioratsiya tizimining rivojlanishi tahlil qilinadi. Urushdan keyin agrar sohada sug'oriladigan dehqonchilikning o'zni va ahamiyati yoritilgan. 1945-yildan 1980-yilgacha sug'orish infratuzilmasiga yo'naltirilgan sarmoyalar keskin oshgani, yirik gidrotexnik inshootlar qurilgani, sug'oriladigan maydonlar hajmi bir necha barobar kengaygani, hosildorlik o'sib, **“oq oltin”** – paxta monokulturasining mavqei mustahkamlangani aniq dalillar bilan keltirilgan. Irrigatsiya kengayishi natijasida qisqa muddatli iqtisodiy yutuqlarga erishilgan (hosildorlik oshishi, yangi erlarning o'zlashtirilishi), biroq uzoq muddatda ekologik muammolar yuzaga kelgan – erlarning sho'rlanishi, Oral dengizining qurishi va tuproq sifati yomonlashadi.

Аннотация

В послевоенный период, после Второй мировой войны, орошаемое земледелие сыграло решающую роль в сельском хозяйстве Узбекской Советской Социалистической Республики. В данной статье анализируется развитие системы орошения и мелиорации на территории Узбекской ССР в 1945–1980-годах. Освещается значение и роль орошаемого земледелия в аграрном секторе после войны. Приводятся конкретные факты, свидетельствующие о том, что с 1945 по 1980 годы резко возросли инвестиции в ирригационную инфраструктуру, были построены крупные гидротехнические сооружения, площадь орошаемых земель увеличилась в несколько раз, урожайность повысилась, а статус «белого золота» – хлопковой монокультуры – укрепился.

Однако расширение ирригации, наряду с краткосрочными экономическими успехами (рост урожайности, освоение новых земель), привело к долгосрочным экологическим проблемам — засолению почв, усыханию Аральского моря и ухудшению качества земель.

Abstract

In the post-World War II period, irrigated agriculture played a decisive role in the agricultural sector of the Uzbek Soviet Socialist Republic. This article analyzes the development of irrigation and land reclamation systems in the territory of the Uzbek SSR between 1945 and 1980. It highlights the importance and role of irrigated farming in the agrarian sector after the war. The study presents factual evidence showing that from 1945 to 1980, investments in irrigation infrastructure increased sharply, large hydraulic engineering structures were built, and the area of irrigated lands expanded several times. As a result, agricultural productivity grew, and the status of “white gold” – cotton monoculture – was strengthened. However, while the expansion of irrigation brought short-term economic success (such as increased yields and the development of new lands), in the long term it led to serious environmental problems — land salinization, the drying up of the Aral Sea, and the degradation of soil quality.

Kalit so'zlar: Sug'orish, melioratsiya, paxta monokulturas, Oral dengizi, sho'rlanish, qishloq xo'jaligi, O'zbekiston SSR.

Ключевые слова: Орошение, мелиорация, хлопковая монокультура, Аральское море, засоление, сельское хозяйство, Узбекская ССР.

Key words: Irrigation, land reclamation, cotton monoculture, Aral Sea, salinization, agriculture, Uzbek SSR.

KIRISH

Ikkinchi jahon urushidan keyin sobiq Ittifoq agrar siyosatida sug'oriladigan dehqonchilikni rivojlantirish ustuvor vazifaga aylandi. Xususan, O'zbekiston SSRda urushdan keyingi yillarda qishloq xo'jaligini tiklash va rivojlantirish uchun mavjud sug'orish tizimlarini yaxshilash hamda yangi erlarni o'zlashtirish zarurati tug'ildi. Markaziy hukumat paxta etishtirish hajmini oshirish maqsadida irrigatsiya va melioratsiya sohasiga katta e'tibor qaratdi. Sug'orish inshootlari qurilishi, er

melioratsiyasi va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash keng ko'lamda qo'llab-quvvatlandi – bularning barchasi respublikada hosildorlikni oshirish va strategik xomashyo hisoblangan paxta etishtirishni ko'paytirishga qaratilgandi. 1945-yildan boshlab, O'zbekiston SSR hududida mavjud kanallarni ta'mirlash, yangilarini barpo etish va yangi sug'oriladigan maydonlarni o'zlashtirish ishlari jadallashdi. Natijada, sug'orma dehqonchilik mamlakat iqtisodiyotida tobora muhim o'rin egallay boshladi. Ushbu maqola urushdan keyingi davrda (1945–1980) O'zbekiston SSRda sug'orish va melioratsiya tizimidagi o'zgarishlar, ularning agrar soha rivojiga ta'siri hamda keyingi ekologik oqibatlarini tarixiy nuqtai nazardan tahlil qiladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Ushbu tadqiqotda 1945–1980-yillarda O'zbekiston SSRdagi sug'orish va melioratsiya tizimi rivojlanishiga oid manbalar kompleks ravishda o'rganildi. Asosan, O'zbekiston Markaziy Davlat arxivi va boshqa hududiy arxiv fondlaridan olingan hujjatlar tahlil qilindi. Shuningdek, davrga oid rasmiy statistik to'plamlar, masalan, **“O'zbekiston SSR xalq xo'jaligi”** statistik to'plamlari ma'lumotlari o'rganildi. Ilmiy adabiyotlarda e'lon qilingan tadqiqotlar va davr mutaxassislarining asarlariga tayanildi. Tadqiqot davomida tarixiy taqqoslash, tahliliy va tavsifiy usullar qo'llanilib, sug'orish tizimidagi o'zgarishlar dinamikasi hamda ularning oqibatlari aniqlandi. Ushbu yondashuv arxiv hujjatlari va statistik ma'lumotlarni ilmiy adabiyotdagi yondashuvlar bilan solishtirib, holatga kompleks baho berishga imkon berdi.

NATIJA VA MUHOKAMA

Sarmoyalar va infratuzilma: Urushdan keyingi dastlabki o'n yilliklarda sug'orish va melioratsiya tarmog'iga davlat tomonidan katta hajmda investitsiya yo'naltirildi. Masalan, 1951 yilda O'zbekiston sug'orish sektoriga 72,9 million rubl mablag' ajratilgan bo'lsa, 1953 yilga kelib yillik sarmoya 80 million rublni oshib ketdi[6]. Keyingi besh yilliklarda bu ko'rsatkich yanada tez o'sdi: 1956–1960-yillarda 402 million rubl, 1961–1965 yillarda 951 million rubl sarflandi. Ayniqsa 1970-yillarga kelib kapital qo'yilmalar keskin oshdi – 1971–1975-yillarda 3,75 milliard rubl, 1976–1980-yillarda esa qariyb 5,75 milliard rubl mablag' suv xo'jaligi va melioratsiya obyektlariga yo'naltirildi. Bu mablag'lar hisobiga respublika bo'ylab ko'plab yirik gidrotexnik inshootlar qurildi. Jumladan, **Amu-Buxoro kanali, Amu-Qorako'l kanali, Qorshi magistral kanali** kabi yangi kanallar barpo etilib, **Kattaqo'rg'on, Chimqo'rg'on, Pachkamar** va **Qalqamin** kabi suv omborlari va irrigatsiya tizimlari qurildi yoki kengaytirildi[6]. Ushbu infratuzilma obyektlari millionlab gektar yangi erlarni sug'orishga jalb etish imkonini berdi.

Sug'oriladigan maydonlar kengayishi: Investitsiyalar va qurilishlar natijasida sug'oriladigan er maydonlari keskin kengaydi. 1950-yillardan boshlab ochilmay yotgan erlar va cho'l hududlarini o'zlashtirish harakatlari boshlandi. Xususan, 1954-yilda qabul qilingan qarorga muvofiq besh yil ichida respublikada qo'shimcha 600 ming gektar sug'oriladigan er o'zlashtirish rejalashtirildi. 1959–1965-yillarda yagona etti yillik reja davomida amalda 381,8 ming gektar yangi sug'oriladigan er foydalanishga topshirildi. Keyingi o'n yilliklarda bu ko'rsatkich yanada oshdi – masalan, faqat 1976–1980-yillarning o'zida O'zSSRda qariyb 482 ming gektar yangi sug'oriladigan er o'zlashtirildi. Yangi erlarni sug'orish uchun yirik loyihalar amalga oshirildi: **Mirzacho'l** (Jizzax) cho'lini o'zlashtirish, **Qashqadaryo** (Qorako'l va Qarshi cho'llari) hududlarida katta irrigatsiya tizimlari qurish, **Markaziy Farg'ona** massivi kabi mavjud dehqonchilik hududlarini kengaytirish va boshqalar. Masalan, **Mirzacho'l**ning keng ko'lamda o'zlashtirilishi hisobiga 1973-yilda Jizzax viloyati tashkil etildi – bu hududda 23 ta yirik paxta etishtiruvchi davlat xo'jaligi (sovxoz)lar barpo etilib, qariyb 130 ming gektar yangi er qishloq xo'jaligiga jalb qilindi[6]. Umuman olganda, 1940-yillarda respublikada atigi 1 million gektar atrofida er sug'orilgan bo'lsa, 1980-yillarga kelib O'zSSRdagi sug'oriladigan maydon hajmi bir necha barobar ortdi. Markaziy Osiyodagi eng yirik irrigatsiya loyihalaridan biri **Mirzacho'l** va **Qo'ng'iro't** cho'llarini o'zlashtirish bo'lib, 1960-yillarning boshlarida faqat **Mirzacho'l**ning o'zida 300 ming gektar er yangi sug'orishga ochildi (bu erlarning 200 mingga O'zbekiston SSR, qolgan qismi qo'shni Qozog'iston hissasiga to'g'ri kelgan). Sug'oriladigan maydonlarning kengayishi dehqonchilik ishlab chiqarish hajmini oshirdi va qishloq xo'jaligida yillik yalpi hosilning izchil o'sishini ta'minladi.

Hosildorlik va paxta monokulturasining kuchayishi: Sug'orish tizimidagi o'zgarishlar natijasida asosiy ekinlarning hosildorligi oshdi. Xususan, paxta etishtirish jadal ko'paytirildi – texnika, o'g'itlar va sug'orish suvining faol qo'llanilishi tufayli paxta xomashyosi yillik hosili bir necha barobar o'sdi. Masalan, 1940-yilda O'zbekistonda taxminan 1,3 million tonna paxta xomashyosi etishtirilgan bo'lsa, 1980-yillarga kelib bu ko'rsatkich 5–6 million tonnagacha etdi (ya'ni 4 barobar ortdi) [8]. Sovet

ILMIY AXBOROT

Ittifoqi bo'yicha paxta etishtirish 1940-yildagi 1,96 mln tonnadan 1976–1980 yillarda 7,92 mln tonnagacha ko'paygan bo'lsa, shuning asosiy qismi O'zbekiston SSR hissasiga to'g'ri keldi. Darhaqiqat, 1970-yillarga kelib O'zbekiston SSR butun Ittifoq paxta xomashyosining 70 foizini etkazib beradigan etakchi mintaqaga aylandi[8]. Paxtani "oq oltin" deb atagan holda, hukumat uni mutlaq ustuvor ekinga aylantirdi. 1960-yilda respublikada 1,42 mln gektar erga paxta ekilgan bo'lsa, 1970-yilda paxta maydonlari 1,71 mln gektarga etdi, 1980-yillarning boshlarida esa qariyb 2 mln gektar er faqat paxta uchun ajratildi[6]. Natijada boshqa ekinlar, xususan, g'alla va sabzavot poliz maydonlari nisbatan qisqarib, qishloq xo'jaligida paxta monokulturasiga tobora mustahkamlandi. Bu davrda paxta hosildorligi ham oshgan bo'lsa-da, yillar davomida er sifati pasayishi oqibatida ba'zi hududlarda kutilgan daromadlar to'liq amalga oshmay qoldi. Shunga qaramay, 1980-yilga kelib O'zbekiston SSR dunyodagi eng yirik paxta etishtiruvchilardan biriga aylandi — respublika yillik paxta xomashyo ishlab chiqarishi hajmi o'sha davrdagi AQShning umumiy paxta hosiliga tenglashgan darajaga etdi, bu esa Sovet iqtisodiyoti uchun katta yutuq edi.

Ijobiy jihatlar: 1945–1980-yillarda amalga oshirilgan keng ko'lamli irrigatsiya va melioratsiya ishlari qisqa va o'rta muddatda qator ijobiy natijalarni berdi. Birinchidan, sug'oriladigan dehqonchilikning kengayishi qishloq xo'jaligi mahsuldorligini oshirdi. Hosildorlikning o'sishi oziq-ovqat xavfsizligini ma'lum darajada mustahkamladi va ayniqsa sanoat uchun xomashyo bazasini kengaytirdi. Paxta xomashyosi etishtirish keskin oshdi. Bu esa o'z navbatida engil sanoat (to'qimachilik) rivojiga zamin yaratgan. Ikkinchidan, yangi erlarning o'zlashtirilishi natijasida respublika hududida yangi xo'jaliklar va aholi punktlari paydo bo'ldi. Cho'l va bo'z erlar o'zlashtirilib, ularda yirik davlat xo'jaliklari (sovxoz va kolxozlar) tashkil etildi. Masalan, Mirzacho'l cho'lini keng miqyosda o'zlashtirish tufayli yangi tumanlar va hattoki yangi viloyat (Jizzax viloyati) tashkil topdi[6]. Yangi sug'oriladigan hududlarda infratuzilma rivojlandi – yo'llar, uy-joylar, maktab va kasalxonalar qurilib, mahalliy aholining bandligi ta'minlandi. Bu jarayon qishloq aholisining turmush darajasiga ijobiy ta'sir ko'rsatgan, cho'l hududlar iqtisodiy aylanishga tortilib, agrar sektor hajmi kengaydi. Umuman olganda, sug'orish tizimining kengayishi O'zbekiston SSRga yillik yalpi qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishini sezilarli oshirish imkonini berdi – 1980-yillarga kelib respublika yalpi qishloq xo'jaligi mahsuloti urushdan oldingi davrga nisbatan bir necha barobarga o'sgan edi.

Salbiy jihatlar: Biroq, irrigatsiya va paxta monokulturasiga urg'u berilgan bunday siyosatning uzoq muddatli salbiy oqibatlari ham sezila boshladi. Eng kattasi – **ekologik muammolarning** keskinlashuvi. Amudaryo va Sirdaryo suvlarining ko'p qismi sug'orishga sarflanishi natijasida **Oral dengizi** fojiasi kelib chiqdi va dengizga quyiluvchi suv hajmi keskin kamaydi va 1960-yillardan boshlab Oral dengizi sathi yildan-yilga pasaya boshladi. 1980-yillarning boshlariga kelib Oral dengizi o'z hajmining sezilarli qismini yo'qotgan, suv satxi bir necha metrga tushgan edi. Natijada dengiz sohildagi baliqchilik xo'jaliklari tanazzulga yuz tutdi, mintaqaning iqlimi quruq va keskin kontinental tus oldi, sog'liq uchun xavfli sho'r-tuzchang bo'ronlar paydo bo'ldi (1980-yillar oxirlarida yanada yaqqol ko'zga tashlandi). Ikkinchi muammo – **tuproq sho'rlanishi** va meliorativ holatning yomonlashuvi. Sug'oriladigan erlarni muntazam yuvib borish va drenaj tizimini to'g'ri yo'lga qo'ymaslik oqibatida ko'plab maydonlarda er osti suvlari ko'tarilib, tuproq sho'rlanish darajasi oshdi[6]. Masalan, 1980-yillarga kelib respublikadagi irrigatsiya qilingan erlarning muayyan qismi hosildorlikni kamaytiruvchi darajada sho'rlanib ketdi; ayrim maydonlar hatto qishloq xo'jaligi aylanmasidan chiqib qoldi. Buni statistik ma'lumotlar ham tasdiqlaydi: 1986 yilda tekshirilgan 500 ming gektar sug'oriladigan erning 15% qoniqarli holatda emas edi, ya'ni meliorativ talabga javob bermas edi. Bu holat, albatta, o'z ta'sirini hosildorlikda ko'rsatmay qolmadi – tuproq sifatining tushishi ba'zi hududlarda hosilning pasayishiga olib keldi.

Bundan tashqari, paxta monokulturasining kuchayib ketishi **agrobiologik xilma-xillikning pasayishiga** sabab bo'ldi. Bir tomonlama paxta etishtirishga o'tish tuproqning unumdorligini vaqt o'tishi bilan susaytirdi, chunki er har yili bir xil ekindan horib qoldi. Ekologik muvozanat buzilishi zararkunandalarning ko'payishi va kasalliklarning tarqalishini ham osonlashtirdi. Shu bois paxta hosildorligini oshirish uchun yil sayin ko'proq kimyoviy o'g'itlar va zaharli defoliantlar qo'llanildi. **Kimyoviy moddalarning cheksiz qo'llanilishi** esa atrof-muhit va aholi salomatligiga salbiy ta'sir ko'rsatdi. Xususan, 1970-yillarda yuqori hosil olish maqsadida pestitsid va o'g'itlarning me'yorida ortiq ishlatilishi tuproq va suvni ifloslantirdi; bu hol Oralbo'yi aholisining sog'lig'ida turli muammolar keltirib chiqargani haqida ma'lumotlar mavjud (masalan, onalar va bolalar orasida kasallanish ortishi va b.). Paxta rejalarini bajarish ishtiyoqi bilan sug'orish me'yorlarining ham cheksiz oshirib

yuborilgani kuzatildi. Natijada ba'zi hududlarda hatto botqoqlanish muammosi ham kelib chiqdi – erlar sho'rlanish bilan birga **suv bosish** (waterlogging)ga uchradi [6]. Shuni ta'kidlash kerakki, 1970-yillarning oxirlariga kelib O'zbekiston SSRda yangi erlarni o'zlashtirish hajmi sekinlashdi oson o'zlashtirilgan erlar tugab, mavjud maydonlarning meliorativ holatini saqlab qolish dolzarb muammoga aylandi. Demak, sobiq Ittifoq davrida qisqa muddatli iqtisodiy yutuqlar evaziga uzoq muddatli ekologik xavf-xatarlar yig'ilib borgani keyinchalik ayon bo'ldi.

XULOSA

Tarixiy tajriba shuni ko'rsatadiki, qishloq xo'jaligida bir tomonlama va qisqa muddatli maqsadlarni ko'zlab amalga oshirilgan keng ko'lamli irrigatsiya siyosati muayyan davrda katta natijalar bergan bo'lsa-da, uzoq muddatda qimmat ekologik va ijtimoiy to'lovga ega bo'ldi. O'zbekiston SSR misolida 1945–1980-yillardagi sug'orish va melioratsiya tizimining rivojlanishi dastlab yutuqlar (yuqori hosildorlik, rekord paxta hosili, yangi erlarning o'zlashtirilishi) bilan kechgan bo'lsa-da, bu yutuqlar ortida sezilmasdan to'plangan muammolar keyinchalik og'ir oqibatlariga olib keldi – Oral dengizining qurishi, tuproq sho'rlanishi va degradatsiyasi, biologik muvozanatning buzilishi shular jumlasidandir. Bu tarixiy davrdan olinadigan asosiy saboq – **barqarorlik tamoyillariga amal qilmaslik** va faqat bir yoqlama rejalar bilan ishlash tabiiy resurslarning emirilishi va ekologik halokatga olib borishini anglashdir.

Hozirgi davrda suv resurslarini boshqarishda ushbu saboqlarni inobatga olish hayotiy ahamiyatga ega. Avvalo, suvdan foydalanishda **muvozanat** va **tejamkorlik**ga erishish lozim. Ilmiy asoslangan me'yorlar, tomchilatib sug'orish kabi zamonaviy texnologiyalarni qo'llash va suvni iqtisod qilish talab etiladi. Sug'oriladigan erlarda drenaj tizimlarini yaxshilash, kollektor-drenaj tarmoqlarini muntazam yangilab borish orqali erlarning sho'rlanishini jilovlash zarur. **Diversifikatsiya** – ya'ni, monokulturadan voz kechib, ekin turlarini xilma-xillashtirish – bugungi qishloq xo'jaligining dolzarb vazifasidir. O'zbekiston mustaqillikka erishgach, mazkur yo'nalishda ayrim qadamlar qo'yildi: paxta maydonlari qisqartirilib, o'rniga g'alla va boshqa oziq-ovqat ekinlari ekilmoqda. Bu kabi chora-tadbirlar sovet davridagi xatolardan saboq chiqarilganini ko'rsatadi. Suv resurslarini boshqarishda esa, nafaqat milliy darajada, balki mintaqaviy hamkorlikda ishlash saboqlari olingan – chunki Oral dengizi havzasi mamlakatlari suvni adolatli taqsimlamasa yoki ekologik holatini birgalikda yaxshilamasa, butun mintaqaga tahdid tug'iladi.

Xulosa o'rnida aytish mumkinki, 1945–1980-yillardagi sug'orish va melioratsiya tizimi taraqqiyoti tarixi murakkab va qutblangan meros qoldirdi. Bir tomondan, ushbu davr agrar sohada misli ko'rilmagan yutuqlarni ta'minladi boshqa tomondan esa, atrof-muhitga xavf soluvchi muammolarni ham yaratdi. Zamonaviy O'zbekiston suv xo'jaligi siyosati ushbu tarixiy saboqlarni inobatga olgan holda, suvdan oqilona foydalanish, ekologik muvozanatni saqlash va qishloq xo'jaligini barqaror rivojlantirishga qaratilishi lozim. Faqat shundagina o'tgan asr xatolari takrorlanmaydi va suv resurslaridan foydalanishda kelajak avlodlar manfaati ta'minlanadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Abdurakhmanova, T. (1976). *Bizning davr sug'orishi* (O'zbekiston sug'orish tizimining buguni va ertasi). Toshkent: O'zbekiston.
2. Akramov, Z. M., & Rafikov, A. A. (1990). *Oral dengizining kechagi, bugungi va ertangi kuni*. Toshkent: Mehnat.
3. Igamberdiyev, R., & Razzakov, A. (1978). *O'zbekistonda er melioratsiyasi tarixi (Mirzacho'l materiallari asosida)*. Toshkent: Fan.
4. Razzakov, A. (1991). *Suv va hayot*. Toshkent: Mehnat.
5. Micklin, P. (2007). The Aral Sea disaster. *Annual Review of Earth and Planetary Sciences*, 35(1), 47–72.
6. Komilov, O. K. (2020). From the history of the irrigation system in Uzbekistan (1950–1990). *International Journal of Scientific & Technology Research*, 9(02), 5627–5630.
7. C. Conrad, J.P.A. Lamers, N. Ibragimov, F. Löw a, C. Martius (2016) Analysing irrigated crop rotation patterns in arid Uzbekistan by the means of remote sensing: A case study on post-Soviet agricultural land use. [Volume 124](#), January 2016, Pages 150-159
8. Wikipedia.